

Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 7
hallituksen esityksen johdosta laiksi eräiden valtion omistamien
alueiden muodostamisesta kansallispuistoiksi ja luonnonpuistoiksi
sekä laiksi eräiden uusien luonnonsuojelualueiden perustamisesta
valtionmaille annetun lain muuttamisesta

Eduskunta on 10 päivänä helmikuuta 1981 lähettänyt laki- ja talousvaliokunnan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen edellä mainitun esityksen n:o 4. Asiantuntijoina ovat olleet kuultavina hallitusneuvos Seppo Havu, luonnonsuojeluvalvoja Antti Haapanen ja tarkastaja Urpo Häyrynen maa- ja metsätalousministeriöstä, osastopäällikkö Olli Ojala ja ylitarkastaja Arto Salmela sisäasiainministeriöstä, budjettisihteeri Mika Lampinen valtiovarainministeriöstä, asessori Yrjö Puttonen metsähallituksesta, apulaisosastopäällikkö Jukka Kero Suomen Kunnallisliitosta, Kivijärven kunnanjohtaja Kalevi Moisio, kansallis- ja luonnonpuistojen rajaustyöryhmän puheenjohtaja, apulaislääninmaanmittausinsinööri Niilo Erosuo, lakimies Antti Iso-Koivisto ja suunnittelupäällikkö Kari Pakarinen Seutusuunnittelun keskusliitosta, varatuomari Esko Ala-Ketola Maataloustuottajain keskusliitosta, agronomi Bertel Bäck Svenska lantbruksproducenternas centralförbundista, Suomen luonnonsuojeluliiton puheenjohtaja Rauno Ruuhijärvi sekä toiminnanjohtaja Timo Hannula Lapin maakuntaliitosta, liittohallituksen puheenjohtaja Erkki Köngäs Lapin seutukaavaliitosta, Antti Alftan Lapin luonnonsuojelupiiristä ja valtuuskunnan jäsen Oula Näkkäläjärvi saamelaisvaltuuskunnasta. Lisäksi sisäasiainministeriö on antanut asiassa kirjallisen lausunnon. Käsiteltyään asian valiokunta esittää seuraavaa.

Hallituksen esityksen tarkoituksena on perustaa valtion omistamille alueille 11 uutta kansallispuistoa ja 5 uutta luonnonpuistoa sekä laajentaa kuutta olemassa olevaa kansallispuistoa ja neljää luonnonpuistoa. Esityksellä toteutettaisiin osittain valtioneuvoston 24.2.1978 tekemä maamme kansallis- ja luonnonpuistoverkon kehittämistä koskeva periaatepäätös. Perustettaviksi esitetään Itäisen Suomenlahden, Isojärven, Seitsemisen, Helvetinjärven, Lauhanvuoren, Kauhanen—Pohjankankaan, Salamajärven, Patvinsuon, Tiilikajär-

ven, Hiidenportin ja Riisitunturin kansallispuistot sekä Koivusuon, Olvassuon, Pelson, Sukerijärven ja Värriön luonnonpuistot. Lisäksi esitetään Liesjärven, Pyhä-Häkin, Linnan saaren, Oulangan, Pyhäntunturin ja Lemmenjoen kansallispuistoja samoin kuin Vaskijärven, Paljakan, Runkauksen ja Kevon luonnonpuistoja laajennettaviksi. Esityksen mukaiset suojeltavat alueet käsittävät noin 224 500 hehtaaria valtion omistamia maa-alueita. Tästä määrästä on noin 55 400 hehtaaria jo metsähallituksen päätöksellä rauhoitettuja eriasteisia suojelualueita, lakialueita tai valtiolle nimenomaisesti luonnonsuojelutarkoituksiin hankittuja alueita. Esitykseen sisältyy eräitä vähäisiä vuoden 1956 kansallis- ja luonnonpuistolain tarkistuksia.

Riittävien luonnonsuojelualueiden varaaminen ja perustaminen on tarpeellinen ja kiireellinen tehtävä. Hallituksen esitystä on pääosiltaan pidettävä asianmukaisena.

Alueiden rajaamisen ja niihin kohdistuvien käyttörajoitusten määrittelyn osalta on kuitenkin ollut eräiden alueiden osalta huomautettavaa. On ilmeistä, että näissä tapauksissa olisi ollut kuultava asianomaisia seutukaavaliittoja, kuntia ja paikallista väestöä nyt tapahtunutta yksityiskohtaisemmin ja laajemmin. Valiokuntakäsittelyssä ovat tulleet esille muun muassa seuraavat tapaukset.

1 §:n 1 kohta: Kotkan kaupunki on huomauttanut, että Kaunissaaren länsipuoleisella alueella olevia merihiekan ottoon soveltuvia alueita ei tulisi sisällyttää kansallispuistoon. Maa- ja metsätalousministeriön taholta on tämän johdosta ilmoitettu, että merialue ei kuulu kansallispuistoon ja että tämän vuoksi suojelualueen perustamisella ei ole vaikutusta soran ottamiseen merialueelta eikä se myöskään haittaa puolustusvoimien toimintaa alueella.

1 §:n 7 kohta: Perhon, Kivijärven ja Kinnulan kunnat ovat halunneet muutoksia Sala-

majärven alueen osalta eräisiin rajauksiin ja lisäksi selvityksiä käyttörajoitusten osalta. Samaan asiaan liittyen on myös metsähallituksen taholta tuotu esiin, että kun asetuksella annetaan tarkempia määräyksiä, tulee silloin mm. säilyttää Iso-Koirajärven nykyisin oleva virkistyskalastus aktiivisine kalanistutuksineen.

2 §:n 2 ja 3 kohdat: Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto on esittänyt Olvassuon ja Pelonsuon alueen osalta huomautuksia.

2 §:n 5 kohta: Sallan ja Savukosken kunnat ovat vastustaneet Värriön luonnonpuiston perustamista. Lapin seutukaavaliitto on esittänyt alueen rajauksen tarkistamista vahvistetun seutukaavan mukaiseksi.

3 §: Lapin seutukaavaliitto on esittänyt alueen rajauksen tarkistamista vahvistetun seutukaavan mukaiseksi.

4 §:n 5 kohta: Inarin kunnalla on ollut huomautettavaa Lemmenjoen kansallispuiston laajentamisen rajausten ja aluetta koskevien käyttörajoitusten osalta. Lapin seutukaavaliitto on esittänyt alueen rajauksen tarkistamista vahvistetun seutukaavan mukaiseksi.

5 §:n 3 kohta: Simon kunta on pitänyt Runkauksen luonnonpuiston laajentamista tarpeelltomana ja myös käyttörajoitusten laadusta on erimielisyyttä.

5 §:n 4 kohta: Utsjoen kunta on vastustanut lähinnä paikallisten asukkaiden käyttöoikeuteen liittyvillä perusteilla Kevon luonnonpuiston laajentamista.

Laki- ja talousvaliokunnassa on ollut harkittavana, pitäisikö eräiden edellä mainittujen alueiden rajauksia muuttaa taikka käyttöoikeuden perusteista vaatia lisäselvityksiä. Tämä menettely vaatisi kuitenkin sellaista yksityiskohtaista selvitystä ja kuulemista, joka voi paremmin ja tarkoituksenmukaisemmin tapahtua kunkin alueen osalta erikseen suoritettavissa neuvotteluissa, jotka maa- ja metsätalousministeriö järjestää, ja joihin asianomaiset lääninhallitukset, seutukaavaliitot, kunnat ja paikallinen väestö voivat osallistua. Voitaaneen myös odottaa, että asianomaiset kunnat voivat suhtautua aikaisempaa myönteisemmin alueiden perustamiseen kun samaan aikaan käsiteltävänä olevalla luonnonsuojelulain muutoksella säädetään korvauksia taloudellisista menetyksistä. Tämän vuoksi ja erityisesti siihen nähden, että kysymys on valtion omistamista alueista, jotka sisältyvät asianomaiseen valtioneuvoston periaatepäätökseen, valiokunnassa on päädytty siihen, että lakiehdotus voidaan hyväksyä näitä

kin osin sillä nimenomaisella edellytyksellä, että edellä tarkoitettut ristiriitaisuudet välittömästi selvitetään ja asian mahdollisesti vaativat lainmuutosehdotukset tämän jälkeen viipymättä annetaan eduskunnalle.

Mahdolliset ristiriitaisuudet sekä kuntien ja asukkaiden kuulemisessa ilmenevät puutteet tulisi yleensäkin poistaa luonnonsuojelualueiden suunnittelumenettelyä kehittämällä. Maa- ja metsätalousministeriön, jolle luonnonsuojelulain mukaisten alueiden suunnittelu kuuluu, tulisi kehittää suunnittelumenettelyä esimerkiksi siten, että uusien luonnonsuojelualueiden perustaminen käsiteltäisiin sellaisessa työryhmässä tai toimituksessa, jossa maa- ja metsätalousministeriön määräämän puheenjohtajan ohella olisivat edustettuina mm. asianomainen lääninhallitus, seutukaavaliitto, luonnonsuojelun asiantuntemus sekä ne kunnat, maanomistajat ja muut paikalliset asukkaat, joita aluevaraus kulloinkin koskee. Tällöin tulisi selvittää paitsi aluevarauskysymykset myös luonnonsuojelualueen tulevien käyttörajoitusten yksityiskohdat. Luonnonsuojelualueita muodostettaessa ja alueiden käyttöä koskevia määräyksiä laadittaessa on myös meneteltävä niin, että paikallisten asukkaiden perinteiset käyttöoikeudet säilytetään ja alueella turvataan paikallisen väestön oikeus poronhoitoon, metsästykseseen, kalastukseen, kotitarvepuunottoon, marjastukseen ja sienestykseen ja muuhun vastaavaan toimintaan.

Luonnonsuojelualueiden perustamisesta aiheutuu myös työpaikkojen menetyksiä. Näiden menetysten korvaamisesta uusilla työpaikoilla on huolehdittava. Luonnonsuojelualueita perustettaessa olisikin laadittava selvitys alueen perustamisen vaikutuksista kuntien työllisyyteen, kunnallistalouteen, paikallisten asukkaiden oikeuksiin ja toimeentuloon, metsätalouteen kuntien alueella ja muihin sellaisiin seikkoihin, joilla voidaan katsoa olevan merkitystä luonnonsuojelualueen perustamisesta aiheutuvia hyötyjä ja haittoja arvioitaessa.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan jää hallituksen esityksissä n:o 4 ja 5 tarkoitettujen luonnonsuojelualueiden sisälle yli 11 000 hehtaaria yksityisomistuksessa olevia maita. Eräissä tapauksissa on käynyt niin, ettei asianomaisilla ole ollut tietoa alueidensa joutumisesta tällaiseen asemaan. Valiokunta korostaa riittävän kuulemisen välttämättömyyttä samoin kuin sitä, että suunnitelmista tiedottaminen muutoinkin suoritetaan niin, että asianomai-

sella on tosiasialliset mahdollisuudet seurata suunnittelua. Niin ikään valiokunta pitää tärkeänä, että edellä tarkoitetut yksityisomistuksessa olevat alueet mahdollisimman pian vapaaehtoisin kaupun pyrittään saamaan valtion omistukseen ja siten myös asianomaisiin luonnon-suojelualueisiin kuuluviksi.

Valiokuntakäsittelyn aikana on muutoinkin käynyt selvästi ilmi, että luonnonsuojelulain ja rakennuslain mukaisen suunnittelun yhteensovittamista sekä vastaavasti maa- ja metsätalousministeriön ja sisäasiainministeriön yhteistyötä luonnonsuojelualueita koskeissa kysymyksissä on kehitettävä. Valiokunnalle annetuista selvityksistä ilmenee muun muassa, että Oulun läänin alueella sisältyy valtioneuvoston periaate-ohjelmaan 70 soidensuojelukohdetta ja vastaava määrä sisältyy myös vahvistettuihin virkistys- ja suojeluvaihekaavoihin. Näistä suojelu-alueista vain 9 kpl on täysin samoja. Maa- ja metsätalousministeriön toimeksiannosta laadittuihin harjunsuojelusuunnitelmiin sisältyy Oulun läänissä 32 harjua ja sisäasiainministeriön vahvistamiin vaihekaavoihin 30 harjua. Samoja alueita suunnitelmissa on vain 9 kpl ja muut ovat eri alueita. Vastaavia tilanteita on myös Lapin läänin alueella.

Rakennuslain mukainen suunnittelu ja luonnonsuojelulain mukainen suunnittelu ovat asian luonteesta johtuen olleet osaksi rinnakkaista, osaksi päällekkäistä suunnittelua. Rakennuslain 26 §:n mukaan viranomaisten on suunnitellesaan alueiden käyttöä koskevia toimenpiteitä ja päättäessään niiden toteuttamisesta katsottava, ettei toimenpiteellä vaikeuteta seutukaavan toteutumista. Näin ollen maa- ja metsätalousministeriön harjoittamalla luonnonsuojelualueiden suunnittelulla ei saa vaikeuttaa seutukaavan toteutumista. Toisaalta luonnonsuojelu kuuluu maa- ja metsätalousministeriön toimialaan, minkä vuoksi luonnonsuojelualueiden osalta seutukaavoituksessa tulisi antaa ratkaiseva merkitys maa- ja metsätalousministeriön kannanotoille. Rakennuslain 25 §:n 2 momen-

tin mukaan mahdollinen ristiriitatilanne maa- ja metsätalousministeriön ja sisäasiainministeriön välillä tulee ratkaista valtioneuvostossa. Lähtökohtana tulee kuitenkin olla, ettei mahdollisten erimielisyyksien selvittämistä jätetä näin myöhäiseen vaiheeseen, vaan että eri mielipiteet sovitetaan yhteen jo suunnitteluvaiheessa tehtävällä yhteistyöllä ja kummankin lainsäädännön puitteissa pyrittäisiin toteuttamaan yhteisesti hyväksytyjä tavoitteita ja alueita.

Lakiehdotuksiin on valiokunnassa sisällytetty voimaantulosäännös. Hallituksen esitykseen sisältyvän toisen lakiehdotuksen 14 §:ään valiokunta on tehnyt kuntaliitoksesta johtuvan oikaisuluonteisen korjauksen.

Edellä esitetyn perusteella laki- ja talousvaliokunta puoltaa hallituksen esitykseen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä edellä sanotuin korjauksin. Samalla valiokunta kuitenkin edellyttää, että hallitus ryhtyy viipymättä toimenpiteisiin

— luonnonsuojelualueiden suunnittelun ja suunnittelumenettelyn kehittämiseksi niin, että ristiriitaisilta aluevarauksilta vältytään ja paikallista väestöä kuullaan riittävästi jo suunnitteluvaiheessa,

— valtion omistuksessa olevien luonnonsuojelualueiden sisälle jäävien yksityisomistuksessa olevien maiden hankkimiseksi vapaaehtoisin kaupun valtion omistukseen ja

— edellä tässä mietinnössä mainittujen alueiden rajausten osalta ilmenneiden eri käsitysten selvittämiseksi sekä alueisiin ja yleensäkin eri lakien nojalla laadittuihin suunnitelmiin sisältyvien ristiriitaisuuksien poistamiseksi asian mahdollisesti vaatimine lainmuutosehdotuksi-neen.

Sen perusteella, mitä edellä on esitetty, valiokunta ehdottaa kunnioittavasti,

että Eduskunta hyväksyisi hallituksen esitykseen sisältyvän ensimmäisen lakiehdotuksen näin kuuluvana:

1.

Laki

eräiden valtion omistamien alueiden muodostamisesta kansallispuistoiksi ja luonnonpuistoiksi

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1—10 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

11 § (uusi)

Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 19 .

Samalla valiokunta ehdottaa,

että Eduskunta hyväksyisi hallituksen

esitykseen sisältyvän toisen lakiehdotuksen näin kuuluvana:

2.

Laki

eräiden uusien luonnonsuojelualueiden perustamisesta valtionmaille annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan eräiden uusien luonnonsuojelualueiden perustamisesta valtionmaille 21 päivänä joulukuuta 1956 annetun lain (634/56) 14 § ja 20 §, näistä 20 § sellaisena kuin se on 5 päivänä maaliskuuta 1971 annetussa laissa (204/71), sekä *lisätään* lain 19 §:ään uusi 2 momentti seuraavasti:

14 §

Liesjärven kansallispuiston raja kulkee: etelässä Tammelan ja Someron kuntien rajaa myöten Liesjärven Taipaleenlahteen laskevan Lehesjoen suulta mainittua jokea pitkin pyykkiin numero 66,

lännessä mainitusta pyykistä tilan Vp 10 rajaa pyykkiin numero 65 ja siitä samassa suunnassa Palolahden pohjukkaan,

pohjoisessa ja idässä Palolahden pohjukasta alueen rantaviivan mukaisesti Lehesjoen suul-

le asti. Lisäksi kansallispuiston alueeseen kuuluvat seuraavat Liesjärven saaret: Isotsaaret, Latosaari, Tappurasaari ja Pyrysaari.

19 ja 20 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

Tämä laki tulee voimaan _____ *päivänä*
kuuta 19 .

Helsingissä 2 päivänä kesäkuuta 1981

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Kaarna, varapuheenjohtaja Raatikainen, jäsenet Grönholm, Hietala, Ihamäki, A.-L. Jokinen, Löytty-

niemi, Malm, Perho, Pihlajamäki, Pohjala, Salminen, Tapiola, Tuominen, Vesterinen ja Vähäkangas sekä varajäsen Pekkarinen.